



วันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๔๔ เวลา ๑๖.๐๐ น.

ผู้ส่ง นาย...

ผู้รับ นาย...

ที่ นร ๐๖๐๑/ ๐๖๓๐๙

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

๑ ถนนพระอาทิตย์ เขตพระนคร

กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

ไม่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๔๔

เรื่อง ทหารือปัญหาข้อกฎหมายกรณีการดำเนินคดีกับเจ้าของที่ดินซึ่งถูกเพิกถอนเอกสาร
หนังสือรับรองการทำประโยชน์ ที่อู่ที่อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

เรียน ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

อ้างถึง หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ด่วนที่สุด ที่ นร ๐๖๐๑/ ป ๓๔๓๕

ลงวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๔๔

จาก นาย... ปลัดกระทรวง...
ส.๒๕... ๑๒... ๒๕๔๔

สิ่งที่ส่งมาด้วย บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง ทหารือปัญหาข้อกฎหมายกรณี
การดำเนินคดีกับเจ้าของที่ดินซึ่งถูกเพิกถอนเอกสารหนังสือรับรอง
การทำประโยชน์ ในอู่ที่อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ขอทหารือปัญหาข้อกฎหมายกรณีการดำเนิน
คดีกับเจ้าของที่ดินซึ่งถูกเพิกถอนเอกสารหนังสือรับรองการทำประโยชน์ ที่อู่ที่อำเภอเทพสถิต
จังหวัดชัยภูมิ และสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ขอให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
(สำนักงานปลัดกระทรวง และกรมป่าไม้) แต่งตั้งผู้แทนไปชี้แจงข้อเท็จจริง นั้น

รองปลัดกระทรวงฯ
(นายวิวัฒน์ ศัลยกำธร)
วันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๔๔
ที่ ๐๖๓๐๙
เวลา ๑๖.๐๐ น.

บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
เรื่อง ทหารือปัญหาข้อกฎหมายกรณีการดำเนินคดีกับเจ้าของที่ดินซึ่งถูกเพิกถอนเอกสาร
หนังสือรับรองการทำประโยชน์ ในท้องที่อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีหนังสือที่ กษ ๐๗๐๕.๐๓/๖๔๕๒ ลงวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๔๔ ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สรุปความได้ว่า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับรายงานจากกรมป่าไม้ว่า จังหวัดชัยภูมิได้ขอให้กรมป่าไม้พิจารณาดำเนินคดีอาญา และคดีแพ่งฐานละเมิดและเรียกค่าเสียหายกับเจ้าของที่ดินที่ถูกเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) ที่ไม่ยอมรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกจากที่ดินที่ถูกเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ในท้องที่อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากเมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๔๐ ผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิได้มีคำสั่งจังหวัดชัยภูมิที่ ๓๐๔๒-๓๐๔๑/๒๕๔๐ ให้เพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) เลขที่ ๑-๑๐ เล่ม ๑ ก. หน้า ๑-๑๐ ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ รวม ๑๐ แปลง ที่ออกไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากเป็นการออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ “ป่าanyagหลัก” โดยไม่ได้รายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมกันออกไปตรวจพิสูจน์ที่ดินตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ ๔๓ (พ.ศ. ๒๕๓๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๕๔๗ หมวด ๒ ข้อ ๑๐ (๓) และไม่ได้ปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินในเขตป่าไม้และในเขตปฏิรูปที่ดิน นอกจากนี้ยังพบว่ามี การปลอมต้นฉบับแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) และทะเบียนการครอบครองที่ดิน แล้วใช้เป็นหลักฐานในการออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) นี้ และต่อมาโดยคำแนะนำของอัยการจังหวัดชัยภูมิตามหนังสือที่ อส (กท.) (ชย) ๐๐๓๑/๕๒๕๕ ลงวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๔๑ ผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิได้จัดทำประกาศจังหวัดชัยภูมิ เรื่อง ให้ผู้ที่ถูกเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) ที่ออกโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ท้องที่ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติป่านายางหลัก จังหวัดชัยภูมิ ประกาศ ณ วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒ โดยขอให้ผู้ที่ถูกเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.)

ส่งพร้อมหนังสือที่ นร ๐๖๐๑/๐๗๒๔ ลงวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๔๔ ซึ่งสำนักงาน
คณะกรรมการกฤษฎีกามีถึงสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ที่ออกโดยมิชอบด้วยกฎหมาย รื้อถอนสิ่งก่อสร้างหรือสิ่งที่ทำให้เสื่อมสภาพออกจากป่าสงวนแห่งชาติป่านายางกลัก จังหวัดชัยภูมิ ให้แล้วเสร็จภายใน ๙๐ วัน นับแต่วันที่ออกประกาศ เมื่อครบกำหนด ๙๐ วันตามประกาศจังหวัดแล้ว ปรากฏว่ามีผู้ที่ถูกเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) จำนวนสองรายที่ยังไม่ยอมรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกจากพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติจนถึงปัจจุบัน

จังหวัดชัยภูมิจึงได้หารือเรื่องดังกล่าวไปยังสำนักงานอัยการจังหวัดชัยภูมิอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งสำนักงานอัยการจังหวัดชัยภูมิพิจารณาแล้วเห็นว่า ราษฎรทั้งสองรายที่ไม่ยอมออกจากที่ดินที่ถูกเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) นั้น ไม่มีความผิดฐานบุกรุกตามมาตรา ๓๖๒ และ ๓๖๔ แห่งประมวลกฎหมายอาญา เพราะการเริ่มต้นการครอบครองที่ดินของราษฎรทั้งสองรายเป็นการเริ่มเข้าครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่ต่อมาเมื่อได้มีการเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) ในที่ดินที่ราษฎรทั้งสองรายได้ครอบครองอยู่ การครอบครองที่ดินของราษฎรทั้งสองรายภายหลังจากนั้นจึงเป็นการกระทำละเมิดต่อผู้อื่นตามมาตรา ๔๒๐ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กรมป่าไม้จึงมีสิทธิตามกฎหมายที่จะฟ้องขับไล่และเรียกค่าเสียหายจากราษฎรทั้งสองรายดังกล่าวได้

ในเรื่องนี้กรมป่าไม้มีความเห็นว่า

๑. ความเห็นของพนักงานอัยการดังกล่าวไม่น่าจะถูกต้องเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวได้มีการประกาศเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จึงเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามมาตรา ๑๓๐๔ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เมื่อต่อมาได้มีการเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) ในพื้นที่ดังกล่าวเนื่องจากการออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และได้แจ้งให้ผู้ครอบครองที่ดินออกจากพื้นที่ดังกล่าวแล้ว การอยู่ในพื้นที่นั้นต่อไปจึงเป็นการอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ เป็นการยึดถือครอบครองหรืออยู่อาศัยในที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติโดยไม่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ อันเป็นความผิดตามมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ และเป็นความผิดฐานเข้ายึดถือครอบครองป่าเพื่อตนเองหรือผู้อื่นตามมาตรา ๔๔ แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔ กรมป่าไม้จึงสามารถดำเนินการกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีอาญากับผู้ครอบครองที่ดินในฐานความผิดดังกล่าวได้ สำหรับในส่วนของการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน กรมป่าไม้ในฐานะส่วนราชการที่มีหน้าที่ดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้อย่อมมีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายตามมาตรา ๔๗ แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ มิใช่ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายตามมาตรา ๔๒๐ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

๒. ในประเด็นเรื่องการมีผลของคำสั่งเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) และการกระทำละเมิดโดยผู้ครอบครองที่ดินที่ถูกเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) นั้น กรมป่าไม้มีความเห็นเป็นสองฝ่าย ดังนี้

ฝ่ายที่หนึ่ง เห็นว่า คำสั่งเพิกถอนดังกล่าวมีผลตั้งแต่วันที่ลงในคำสั่งจังหวัดชัยภูมิให้เพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) เป็นต้นไป โดยไม่มีผลไปถึงวันที่ออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) โดยถือว่าหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) มีผลใช้ได้นับแต่วันที่ออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) จนถึงวันที่ถูกเพิกถอนตามหลักกฎหมายแพ่ง

ฝ่ายที่สอง เห็นว่า คำสั่งเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) ดังกล่าวมีผลตั้งแต่วันที่ลงในคำสั่งจังหวัดให้เพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) และมีผลเป็นการเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) ตั้งแต่วันที่ออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) เนื่องจากเงื่อนไขในการเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) มีอยู่แล้วนับตั้งแต่วันที่ออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) นั้น

๓. ในประเด็นเรื่องค่าเสียหาย ซึ่งสืบเนื่องมาจากข้อ ๒ ข้างต้นหากเป็นไปตามความเห็นของฝ่ายที่หนึ่ง ผลจะเป็นว่าการครอบครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายจะเกิดขึ้นภายหลังจากที่หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) ได้ถูกเพิกถอนแล้ว กรมป่าไม้สามารถเรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้นตั้งแต่เวลาภายหลังจากการเพิกถอนแล้ว แต่หากเป็นไปตามความเห็นของฝ่ายที่สอง กรมป่าไม้จะสามารถเรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) จนถึงวันที่ผู้ครอบครองที่ดินออกจากที่ดินดังกล่าว

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า เพื่อให้การดำเนินการฟ้องร้องดำเนินคดีทางอาญาและทางแพ่งในกรณีดังกล่าวเป็นไปโดยถูกต้อง และเป็นบรรทัดฐานในการพิจารณาดำเนินคดีอาญาและคดีแพ่งของกรมป่าไม้ต่อไป จึงขอหารือคณะกรรมการกฤษฎีกาในประเด็นต่อไปนี้

๑. เมื่อเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) แล้ว ผู้ที่บุกรุกอยู่ จะมีความผิดตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ และพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔ หรือไม่ หรือผิดกฎหมายใด กรมป่าไม้ควรดำเนินการทางอาญาอย่างไรกับ ผู้บุกรุกจึงจะชอบด้วยกฎหมาย

๒. การเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) เป็นคำสั่งทางปกครองหรือไม่ จะมีผลเป็นการยกเลิกตั้งแต่เมื่อใด

๓. การเรียกค่าเสียหายจะอาศัยอำนาจตามมาตรา ๔๒๐ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือมาตรา ๙๗ แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ และสามารถเรียกค่าเสียหายได้ตั้งแต่เมื่อใด

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๗) ได้พิจารณาปัญหาดังกล่าวโดยมีผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กรมป่าไม้) เป็นผู้ชี้แจงรายละเอียดข้อเท็จจริงแล้ว มีความเห็นดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง กรมป่าไม้จะดำเนินการอย่างไรกับผู้ยึดถือครอบครองทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติภายหลังจากที่หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) ในพื้นที่ดังกล่าวถูกเพิกถอนแล้ว นั้น เห็นว่า หากกรมป่าไม้พิจารณาว่าการยึดถือครอบครองทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในพื้นที่ที่ถูกเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) นั้น เป็นการยึดถือครอบครองทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติตามมาตรา ๑๔^๑ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ และเป็นการก่อสร้าง แผ้วถาง หรือเผาป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทำลายป่าหรือเข้ายึดถือหรือครอบครองป่าเพื่อตนเองหรือผู้อื่น โดยมิได้รับอนุญาตตามมาตรา ๕๕^๒ แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔ แล้ว กรมป่าไม้

มาตรา ๑๔ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใดยึดถือครอบครองทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติ เว้นแต่

(๑) ทำไม้หรือเก็บหาของป่าตามมาตรา ๑๕ เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยตามมาตรา ๑๖ มาตรา ๑๖ ทวิ หรือมาตรา ๑๖ ตริ กระทำการตามมาตรา ๑๗ ใช้ประโยชน์ตามมาตรา ๑๘ หรือกระทำการตามมาตรา ๑๙ หรือมาตรา ๒๐

(๒) ทำไม้หวงห้ามหรือเก็บหาของป่าหวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้

มาตรา ๕๕ ห้ามมิให้ผู้ใด ก่อสร้าง แผ้วถาง หรือเผาป่าหรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทำลายป่า หรือเข้ายึดถือครอบครองป่าเพื่อตนเองหรือผู้อื่น เว้นแต่จะกระทำภายในเขตที่ได้จำแนกไว้เป็นประเภท เกษตรกรรม และรัฐมนตรีได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาหรือโดยได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

การขออนุญาตและการอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๔๗/๒๕๓๐ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การเข้าไปยึดถือครอบครอง ก่อสร้าง แผ้วถางตัดต้นไม้ทำลายป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติและทำไม้สักและไม้อื่นอันเป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นความผิดตามมาตรา ๑๑ และมาตรา ๗๓ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔ และมาตรา ๑๔ กับมาตรา ๓๑ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๗๔/๒๕๓๑ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ผู้ทำประโยชน์และอยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติไม่ยื่นหลักฐานแสดงสิทธิของตนภายในเก้าสิบวันว่าตนได้ทำประโยชน์และอยู่อาศัยในที่ดินบริเวณนั้นมาก่อน การประกาศให้ที่ดินบริเวณดังกล่าวเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ย่อมถือว่าได้ละสิทธิหรือประโยชน์ในที่ดินนั้นแล้วตามมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ เมื่อผู้นั้นยังคงครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินนั้นต่อไป จึงเป็นความผิดตามมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๔๓๒/๒๕๓๓ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การเข้าครอบครองที่พิพาทโดยรู้ว่าเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินที่พลเมืองใช้ร่วมกัน มีความผิดตามประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา ๑๐๔ ทวิ วรรคสอง และประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๙๖ ข้อ ๑๑ แต่ไม่มีความผิดฐานบุกรุกตามมาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ แห่งประมวลกฎหมายอาญา เพราะที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินไม่ใช่สิ่งหวงห้ามทรัพย์ของผู้อื่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓๕๑/๒๕๓๔ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การทำไม้สักในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ และพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔

สามารถดำเนินการร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนตามมาตรา ๑๒๓^๕ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในความผิดดังกล่าวเพื่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวน และดำเนินกระบวนการทางคดีต่อไป^๖

ประเด็นที่สอง คำสั่งเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) เป็นคำสั่งทางปกครองหรือไม่ และจะมีผลเมื่อใด นั้น เห็นว่า คำสั่งอนุญาตให้ออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) และคำสั่งเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) เป็นการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจรัฐที่มีอยู่ตามกฎหมายอันมีผลกระทบทางกฎหมายต่อสิทธิของบุคคลเป็นการเฉพาะ กล่าวคือ เป็นการให้และระงับซึ่งสิทธิที่จะเข้าครอบครองที่ดินโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลผู้มีชื่อในหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) คำสั่งดังกล่าวจึงเป็นคำสั่งทางปกครองตามมาตรา ๕ (๑)^๗ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙^๘

คำสั่งทางปกครองจะมีผลใช้บังคับต่อบุคคลตั้งแต่วันที่บุคคลผู้นั้นได้รับแจ้งคำสั่ง^๙ ซึ่งบุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป ส่วน “การได้รับแจ้ง” นั้น จะมีความหมายแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ กล่าวคือ ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองเป็นคำสั่งที่แสดง ความหมายโดยทางเสียง แสง หรือสัญญาณอื่นที่สามารถทำให้รับรู้ถึงคำสั่งทางปกครองนั้นได้ทันที ย่อมมีผลเมื่อได้แจ้ง^{๑๐} ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองเป็นคำสั่งโดยวาจาในกรณีเช่นนี้จะมีผลทันทีที่ได้แจ้งด้วยวาจา สำหรับกรณีที่คำสั่งทางปกครองได้ทำเป็นหนังสือ อาจแยกการได้รับแจ้งออกได้

มาตรา ๑๒๓ ผู้เสียหายอาจร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนได้
คำร้องทุกข์นั้นต้องปรากฏชื่อและที่อยู่ของผู้ร้องทุกข์ ลักษณะแห่งความผิด พฤติการณ์ความผิดต่าง ๆ ที่ความผิดนั้นได้กระทำการ ความเสียหายที่ได้รับและชื่อหรือรูปพรรณของผู้กระทำความผิดเท่าที่จะบอกได้
คำร้องทุกข์นี้จะทำเป็นหนังสือหรือร้องด้วยปากก็ได้ ถ้าเป็นหนังสือต้องมี วัน เดือน ปี และลายมือชื่อของผู้ร้องทุกข์ ถ้าร้องด้วยปาก ให้พนักงานสอบสวนบันทึกไว้ ลงวัน เดือน ปี และลงลายมือชื่อผู้บันทึกกับผู้ร้องทุกข์ในบันทึกนั้น

^๕เทียบเคียงคดีอาญาหมายเลขแดงที่ ๓๓๒๓/๒๕๔๐ ระหว่างพนักงานอัยการจังหวัดฉะเชิงเทรา โจทก์ กับนายพนพร สมพร จำเลย เรื่อง ความผิดตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗

^๖มาตรา ๕ ในพระราชบัญญัตินี้

ว่าลา ว่าลา

“คำสั่งทางปกครอง” หมายความว่า

(๑) การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระงับ หรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว เช่น การสั่งการ การอนุญาต การอนุมัติ การวินิจฉัยอุทธรณ์ การรับรอง และการรับจดทะเบียน แต่ไม่ได้หมายความรวมถึงการออกกฎ

ว่าลา

ว่าลา

มาตรา ๔๒ คำสั่งทางปกครองให้มีผลใช้บังคับต่อบุคคลตั้งแต่วันที่ผู้นั้นได้รับแจ้งเป็นต้นไป
คำสั่งทางปกครองย่อมมีผลตราบเท่าที่ยังไม่มีการเพิกถอนหรือสิ้นผลลงโดยเจื่อนเวลาหรือโดยเหตุอื่น

ว่าลา

ว่าลา

^๗กฎกระทรวง ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๔๐) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ “ให้คำสั่งทางปกครองที่แสดงให้ทราบโดยทางเสียง แสง หรือสัญญาณที่สามารถทำให้รับรู้ถึงคำสั่งทางปกครองนั้นได้ทันที เป็นคำสั่งทางปกครองที่มีผลเมื่อได้แจ้ง”

ดังนี้ (๑) หากว่าคำสั่งนั้นได้ส่งให้แก่ผู้รับแจ้งโดยตรง จะมีผลทันทีที่ส่งให้ (๒) ในกรณีที่คำสั่งนั้นได้ส่งไปยังภูมิลำเนาของผู้รับแจ้ง จะมีผลทันทีที่ส่งถึงภูมิลำเนาของผู้รับแจ้ง^{๑๑} (๓) เมื่อคำสั่งนั้นได้ปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการของเจ้าหน้าที่และที่ว่าการอำเภอ กรณีนี้จะถือว่าได้รับแจ้งเมื่อพ้นสัปดาห์วันนับแต่วันปิดประกาศ^{๑๒} และ (๔) เมื่อคำสั่งนั้นได้ประกาศในหนังสือพิมพ์ กรณีนี้จะถือว่ามีผลเมื่อพ้นสัปดาห์วันนับแต่วันประกาศในหนังสือพิมพ์^{๑๓}

เมื่อการอนุญาตให้ออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) ได้ทำขึ้นมาจากการแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งด้วยการปลอมแบบแจ้งการครอบครองที่ดิน (ส.ค. ๑) และทะเบียนการครอบครองที่ดิน การอนุญาตให้ออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) ดังกล่าว^{๑๔} จึงเป็นคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

“มาตรา ๖๔ การแจ้งคำสั่งทางปกครอง การนัดพิจารณา หรือการอย่างอื่นที่เจ้าหน้าที่ต้องแจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบอาจจะทำได้ด้วยวาจาก็ได้ แต่ถ้าผู้นั้นประสงค์จะให้กระทำเป็นหนังสือก็ให้แจ้งเป็นหนังสือ

การแจ้งเป็นหนังสือให้ส่งหนังสือแจ้งต่อผู้นั้น หรือถ้าได้ส่งไปยังภูมิลำเนาของผู้นั้นก็ให้ถือว่าได้รับแจ้งตั้งแต่วันที่ไปถึง

ในการดำเนินการเรื่องใดที่มีการให้ที่อยู่ไว้กับเจ้าหน้าที่ไว้แล้ว การแจ้งไปยังที่อยู่ดังกล่าวให้ถือว่าเป็นการแจ้งไปยังภูมิลำเนาของผู้นั้นแล้ว

“โปรดดูเชิงอรรถที่ ๔, ข้างต้น

“มาตรา ๗๒ ในกรณีที่มีผู้รับเกินห้าสิบคน เจ้าหน้าที่จะแจ้งให้ทราบตั้งแต่เริ่มดำเนินการในเรื่องนั้นว่า การแจ้งต่อบุคคลเหล่านั้นจะกระทำโดยวิธีปิดประกาศไว้ ณ ที่ทำการของเจ้าหน้าที่และที่ว่าการอำเภอที่ผู้มีภูมิลำเนาได้ ในกรณีนี้ให้ถือว่าได้รับแจ้งเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้แจ้งโดยวิธีดังกล่าว

“มาตรา ๗๓ ในกรณีที่ผู้รับ หรือรู้ตัวแต่ไม่รู้ภูมิลำเนา หรือรู้ตัวและภูมิลำเนา แต่มีผู้รับเกินหนึ่งร้อยคน การแจ้งเป็นหนังสือจะกระทำโดยการประกาศในหนังสือพิมพ์ซึ่งแพร่หลายในท้องถิ่นนั้นก็ได้ ในกรณีนี้ให้ถือว่าได้รับแจ้งเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้แจ้งโดยวิธีดังกล่าว

“มาตรา ๖๑ เมื่อความปรากฏว่าได้ออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือได้จดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ หรือจดทะเบียนเอกสารรายการจดทะเบียนอสังหาริมทรัพย์ ให้แก่ผู้ใดโดยคลาดเคลื่อนหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้อธิบดีหรือรองอธิบดีซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจหน้าที่สั่งเพิกถอนหรือแก้ไขได้

ก่อนที่จะดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้อธิบดีหรือรองอธิบดีซึ่งอธิบดีมอบหมายตั้งคณะกรรมการสอบสวนชั้นคณะหนึ่ง โดยมีอำนาจเรียกโฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ เอกสารที่ได้จดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม เอกสารที่ได้จดทะเบียนรายการทะเบียนอสังหาริมทรัพย์ หรือเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องมาพิจารณา พร้อมทั้งแจ้งให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบเพื่อให้โอกาสคัดค้าน ถ้าไม่คัดค้านภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ให้ถือว่าไม่มีการคัดค้าน

คณะกรรมการสอบสวนการออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ที่ออกโดยคลาดเคลื่อนหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย อย่างน้อยต้องมีเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองและตัวแทนคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นที่ที่ดินนั้นตั้งอยู่เป็นกรรมการ

การสอบสวนตามวรรคสองต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จและสั่งให้อธิบดีหรือรองอธิบดีซึ่งอธิบดีมอบหมายภายในกำหนดหกสิบวันนับแต่วันที่ได้มีคำสั่งให้ทำการสอบสวน ในกรณีที่คณะกรรมการสอบสวนไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้คณะกรรมการสอบสวนรายงานเหตุที่ทำให้การสอบสวนไม่แล้วเสร็จต่ออธิบดีหรือรองอธิบดีซึ่งอธิบดีมอบหมายเพื่อขอขยายระยะเวลาการสอบสวน โดยให้อธิบดีหรือรองอธิบดีซึ่งอธิบดีมอบหมายสั่งขยายระยะเวลาดำเนินการได้ตามความจำเป็นแต่ไม่เกินหกสิบวัน

(มีต่อหน้าถัดไป)

ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิอาจเพิกถอนได้” และไม่อยู่ในบังคับที่จะต้องเพิกถอนภายในเก้าสิบวัน ตามมาตรา ๔๔ วรรคสอง” แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ และ บุคคลผู้มีชื่อในหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) จะอ้างความเชื่อโดยสุจริตไม่ได้”

(ต่อจากเชิงอรรถที่ ๑๓, ข้างต้น)

ให้อธิบดีหรือรองอธิบดีซึ่งอธิบดีมอบหมายพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่ได้รับ รายงานการสอบสวนจากคณะกรรมการสอบสวนตามวรรคสี่ เมื่ออธิบดีหรือรองอธิบดีซึ่งอธิบดีมอบหมายพิจารณา ประการใดแล้ว ก็ให้ดำเนินการไปตามนั้น

การดำเนินการเพิกถอนแก้ไขตามความในมาตรานี้ ถ้าไม่ได้เจตนาที่ดินหรือหนังสือรับรอง การทำประโยชน์มาให้อธิปไตยที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์นั้นสูญหาย ให้เจ้าพนักงานที่ดินออก ใบแทนหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินเพื่อดำเนินการต่อไป

ถ้ามีการตลาดเคลื่อนเนื่องจากเขียนหรือพิมพ์ข้อความผิดพลาดโดยมีหลักฐานชัดเจน และผู้มีส่วนได้เสียยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว ให้เจ้าพนักงานที่ดินมีอำนาจแก้ไขให้ถูกต้องได้

ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดให้เพิกถอนหรือแก้ไขอย่างใดแล้ว ให้เจ้าพนักงาน ที่ดินดำเนินการตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นตามวิธีการที่อธิบดีกำหนด

การตั้งคณะกรรมการสอบสวน การสอบสวน การแจ้งผู้มีส่วนได้เสียเพื่อให้โอกาสคัดค้าน และ การพิจารณาเพิกถอนแก้ไข ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

“มาตรา ๕๐ คำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอาจถูกเพิกถอนทั้งหมดหรือบางส่วน โดยจะให้ผลย้อนหลังหรือไม่ย้อนหลังหรือผลในอนาคตไปถึงขณะใดขณะหนึ่งตามที่กำหนดได้ แต่ถ้าคำสั่งนั้น เป็นคำสั่งซึ่งเป็นการให้ประโยชน์แก่ผู้รับ การเพิกถอนต้องเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา ๕๑ และมาตรา ๕๒

“มาตรา ๕๑ เจ้าหน้าที่หรือผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่อาจเพิกถอนคำสั่งทางปกครองได้ตามหลัก เกณฑ์ในมาตรา ๕๑ มาตรา ๕๒ และมาตรา ๕๓ ไม่ว่าจะพ้นขั้นตอนการกำหนดให้อุทธรณ์หรือให้โต้แย้งตามกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่นมาแล้วหรือไม่

การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่มีลักษณะเป็นการให้ประโยชน์ต้องกระทำภายในเก้าสิบวัน นับแต่ได้รู้ถึงเหตุที่จะให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครองนั้น เว้นแต่คำสั่งทางปกครองจะได้ทำขึ้นเพราะการ แสดง ข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง หรือการข่มขู่ หรือการชักจูงใจโดยการให้ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่มีชอบด้วยกฎหมาย

“มาตรา ๕๑ การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นการให้เงิน หรือให้ ทรัพย์สินหรือให้ประโยชน์ที่อาจแบ่งแยกได้ ให้คำนึงถึงความเชื่อโดยสุจริตของผู้รับประโยชน์ในความคงอยู่ของคำสั่ง ทางปกรองนั้นกับประโยชน์สาธารณะประกอบกัน

ความเชื่อโดยสุจริตตามวรรคหนึ่ง จะได้รับความคุ้มครองต่อเมื่อผู้รับคำสั่งทางปกครองได้ใช้ ประโยชน์อันเกิดจากคำสั่งทางปกครองหรือได้ดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินไปแล้วโดยไม่อาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ หรือการเปลี่ยนแปลงจะทำให้ผู้นั้นต้องเสียหายเกินควรแก่กรณี

ในกรณีดังต่อไปนี้ ผู้รับคำสั่งทางปกครองจะอ้างความเชื่อโดยสุจริตไม่ได้

(๑) ผู้นั้นได้แสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง หรือข่มขู่ หรือชักจูงใจโดยการให้ทรัพย์สินหรือให้ประโยชน์อื่นใดที่มีชอบด้วยกฎหมาย

(๒) ผู้นั้นได้ให้ข้อความซึ่งไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วนในสาระสำคัญ

(๓) ผู้นั้นได้รู้ถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองในขณะที่ได้รับคำสั่งทางปกครอง หรือการไม่รู้นั้นเป็นไปโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

ในกรณีที่เพิกถอนโดยให้ผลย้อนหลัง การคืนเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ผู้รับคำสั่ง ทางปกรองได้ไป ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยลาภมิควรได้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม

(มีต่อหน้าถัดไป)

อนึ่ง เมื่อมาตรา ๖๑^{๖๖} แห่งประมวลกฎหมายที่ดินได้กำหนดวิธีการในการเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ไว้โดยเฉพาะซึ่งมีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมหรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการไม่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ การเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์จึงต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายที่ดิน^{๖๗} ดังนั้น หากข้อเท็จจริงปรากฏเพียงพอที่กล่าวมาข้างต้น การเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) ในพื้นที่ดังกล่าวโดยผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิจึงชอบแล้ว

คำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอาจถูกเพิกถอนทั้งหมดหรือบางส่วนโดยจะให้มียุทธผลย้อนหลังหรือมีผลในอนาคตไปถึงขณะใดขณะหนึ่งตามที่กำหนดก็ได้^{๖๘} ทั้งนี้ โดยผู้ทำคำสั่งทางปกครองจะต้องระบุไว้ในคำสั่งดังกล่าว เมื่อคำสั่งเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) โดยผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิได้ระบุให้การเพิกถอนมีผลตั้งแต่วันที่เมื่อใด ดังนั้น การเพิกถอนดังกล่าวย่อมมีผลตั้งแต่วันที่บุคคลผู้อยู่ในบังคับตามคำสั่งเพิกถอนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) นั้นได้รับแจ้งตามมาตรา ๔๒^{๖๙} แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

ประเด็นที่สาม มูลเหตุที่ก่อให้เกิดการเรียกร้องค่าเสียหายในทางแพ่งเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อใด และการเรียกค่าเสียหายทางแพ่งจะเป็นไปตามกฎหมายใด นั้น เห็นว่า เมื่อการอนุญาตให้ออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓ ก.) ในพื้นที่ป่าสงวนได้ทำขึ้นมาจากการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ การยึดถือครอบครองทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในพื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นการไม่สุจริตมาตั้งแต่ต้น และเมื่อการยึดถือครอบครองทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในพื้นที่ดังกล่าวเป็นการทำลายหรือ

(ต่อจากเชิงอรรถที่ ๑๖, ข้างต้น)

โดยถ้าเมื่อใดผู้รับคำสั่งทางปกครองได้รู้ถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองหรือควรได้รู้เช่นนั้น หากผู้นั้นมิได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงให้ถือว่าผู้นั้นตกอยู่ในฐานะไม่สุจริตตั้งแต่เวลานั้นเป็นต้นไป และในกรณีตามวรรคสาม ผู้นั้นต้องรับผิดชอบในการคืนเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ได้รับไปเต็มจำนวน

^{๖๖}โปรดดูเชิงอรรถที่ ๑๓, ข้างต้น

^{๖๗}มาตรา ๓ วิธีปฏิบัติราชการทางปกครองตามกฎหมายต่าง ๆ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายใดกำหนดวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเรื่องใดไว้โดยเฉพาะ และมีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมหรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการไม่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับกับขั้นตอนและระยะเวลาอุทธรณ์หรือโต้แย้งที่กำหนดในกฎหมาย

^{๖๘}โปรดดูเชิงอรรถที่ ๑๔, ข้างต้น

^{๖๙}โปรดดูเชิงอรรถที่ ๗, ข้างต้น

ทำให้สูญหายหรือเสียหายแก่ป่าไม้ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นของรัฐหรือเป็นสาธารณสมบัติ
ของแผ่นดิน กรมป่าไม้จึงสามารถเรียกร้องค่าเสียหายจากบุคคลดังกล่าวตามนัยมาตรา ๙๗^{๒๑}
แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้



(นายชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศักดิ์)

เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

กรกฎาคม ๒๕๕๔

นายพรชัย



(นายพรชัย ฐีระเวช)

นิติกร ๓ (อำนวยการ)

^{๒๑}มาตรา ๙๗. ผู้ใดกระทำหรือละเว้นการกระทำด้วยประการใดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย
อันเป็นการทำลายหรือทำให้สูญหายหรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นของรัฐ หรือเป็นสาธารณสมบัติ
ของแผ่นดิน มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้แก่รัฐตามมูลค่าทั้งหมดของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูก
ทำลาย สูญหายหรือเสียหายไปนั้น